

*Tatiana Siniawska-Sujkowska*  
Uniwersytet Gdański

**Status tłumacza i normy przekładu  
tekstów specjalistycznych w Rosji**  
(na materiale *Zaleceń dla tłumaczy, zlecniodawców  
i redaktorów w zakresie tłumaczeń pisemnych*)

W obszarze badań nad przekładem specjalistycznym obserwujemy obecnie kształtowanie się dyskursu naukowego z jednej strony wokół szeroko rozumianej teorii tekstów specjalistycznych, uwzględniającej m.in. aspekty translatoryczne, z drugiej zaś – wokół poszczególnych typów tekstów specjalistycznych i ich przekładu. Wraz z określeniem przedmiotu i metodologii badań nad przekładem specjalistycznym pojawia się kwestia normy przekładu tego typu tekstów, szczególnie aktualna w przypadku par językowych innych niż język angielski i dowolny inny. W niniejszym artykule skupię się na działalności tłumaczy tekstów specjalistycznych w Rosji i przeanalizuję jeden z wydanych tam dokumentów preskryptywnych: *Zalecenia dla tłumaczy, zlecniodawców i redaktorów w zakresie tłumaczeń pisemnych*. Jako tło do analizy posłużą polskie dokumenty normatywne.

## **1. Normy przekładu w Polsce**

Od 2006 r. w Polsce obowiązuje ogólnoeuropejska norma regulująca jakość usług tłumaczeniowych: PN-EN 15038 Usługi tłumaczeniowe – Wymagania dotyczące świadczenia usług [szczegółowo o tym: Biel,

2011: 16-18; Шалыт, 2010]. Norma ta skupia się na usługach tłumaczenia, organizacji procesu oraz zarządzaniu jakością i dotyczy przede wszystkim działalności biur tłumaczeń jako *translation service providers*. Należy zaznaczyć, że uwzględniono w niej również najnowsze wyniki badań translatorycznych, dotyczących m.in. zawodowych kompetencji tłumacza, do których w normie zalicza się kompetencję translatoryczną (*translating competence*), kompetencję lingwistyczną i tekstową w obrębie języka wyjściowego i docelowego (*linguistic and textual competence in the source language and the target language*), kompetencję w zakresie poszukiwania i gromadzenia informacji (*research competence, information acquisition and processing*), kompetencję kulturową (*cultural competence*) i kompetencję w zakresie korzystania z pomocy technicznych (*technical competence*). W p. 5.4. zatytułowanym *Translation process* jest mowa o wymaganiach, których spełnienie powinien zapewnić tłumacz. Są to m.in.: wymagania terminologiczne, gramatyczne, leksykalne, stylistyczne, lokalizacyjne oraz wymóg uwzględniania grupy docelowej i celu przekładu, co jest niewątpliwym nawiązaniem do postulatów teorii *scopos* [Шалыт, 2010].

Jeśli chodzi o przekład testów prawnoprawniczych, to Polska ma również własną, dosyć bogatą tradycję normowania działalności tłumaczy przysięgłych, która od początku opierała się na współpracy z rządem. Należy tu wspomnieć o pierwszym tego typu opracowaniu, które uzyskało aprobatę ministra sprawiedliwości – *Vademecum tłumacza przysięgłego* z 1985 r. – oraz o kolejnych inicjatywach – *Kodeksie tłumacza sądowego* z 1991 r. i powstałym na jego podstawie *Kodeksie tłumacza przysięgłego* z 2005 r., który to kodeks w dużej mierze zawdzięcza swoje pojawienie się nowym wyzwaniom stawianym zawodowi tłumacza przysięgłego przez *Ustawę o zawodzie tłumacza przysięgłego* z 2004 r., która – jak słusznie zauważa Dorota Kierzkowska –

[...] podniosła rangę osoby wykonującej to zajęcie z funkcji pomocnika sądowego do profesjonalisty, wykonującego zawód osoby zaufania publicznego, dopuszczanej jednak do jego wykonywania po zdaniu specjalistycznego egzaminu państwowego [2008: 98].

*Kodeks* z 2005 r. został rozszerzony i uchwalony 30 czerwca 2011 r. przez Radę Naczelną Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIS. Zostały w nim zawarte zarówno normy

profesjonalne, jak i oczekiwania konwencjonalne (według terminologii Andrew Chestermana [1993: 8-9]) wobec tłumaczeń przysięgłych i ustnych. Normy związane z odpowiedzialnością tłumacza zawarto w dziale I zatytułowanym *Zasady etyki zawodowej*, normy komunikacyjne i normy relacji wzajemnych pomiędzy TW i TD (normy lingwistyczne) określone są w dziale II zatytułowanym *Zasady praktyki zawodowej*. Ostatnie dwa kodeksy są zbiorami zaleceń, nie zaś przepisów prawa, które jednakże

[...] skierowane są do wszystkich tłumaczy przysięgłych zrzeszonych i niezrzeszonych. W tym kontekście dobrze się stało, że zbiór norm zawodowych tłumacza przysięgłego został stworzony w sposób gwarantujący większą autorytatywność przez udział w jego opracowaniu przedstawicieli ministra sprawiedliwości [Kierzkowska, 2008: 102].

Poza tym „znowelizowany w 2011 r. *Kodeks tłumacza przysięgłego* legitymuje się więc większą niż poprzednio autorytatywnością przez powołanie Międzyinstytucjonalnego Komitetu Konsultacyjnego” [Kierzkowska, 2011: 31].

Analiza wszystkich opracowań określających zasady etyki i praktyki zawodowej tłumacza przysięgłego w Polsce dostarcza cennych informacji na temat krystalizowania się i uściślenia normy przekładu tekstów prawnych. W porównaniu z *Kodeksem* z 1991 r. w ostatnich dwóch zmieniło się podejście do tłumaczenia stopni naukowych, tytułów zawodowych i nazw szkół oraz uczelni:

W wydaniu z 1991 r. rozważano różne sposoby wyszukiwania obcojęzycznych odpowiedników i sugerowano tłumaczowi zhierarchizowany scenariusz działania. Natomiast w 2005 r. zalecenie KTP jest zasadniczo jedno – zachować w brzmieniu oryginalnym (§ 39); dopuszcza się co prawda możliwość tłumaczenia dla celów informacyjnych, jednakże nie starając się nagiąć tłumaczenia do realiów systemu kraju języka docelowego [Dybiec, 2008: 267].

W *Kodeksie* z 2011 r. (dalej: KTP) w porównaniu z *Kodeksem* z roku 2005 pojawia się m.in. dodatkowy § 36a, określający zasady przytaczania nazw jednostek miar i wag.

Należy nadmienić, że w grudniu 2012 r. ukazała się kolejna – dziesiąta – wersja *Vademecum tłumacza. Wskazówki redakcyjne dla tłumacza*,

sporządzona przez Departament Języka Polskiego, Dyрекcję Generalną ds. Tłumaczeń Pisemnych i Komisję Europejską, skierowana do tłumaczy etatowych Komisji Europejskiej i zewnętrznych dostawców tłumaczeń [*Vademecum...*, 2012].

Ogólnie można stwierdzić, że w Polsce obszarem najbardziej znormalizowanym jest przekład prawno-prawniczy i sądowy (pisemny i ustny). Reszta tekstów specjalistycznych – naukowych, technicznych, medycznych, ekonomicznych itd. – nie doczekała się oficjalnego opracowania norm ich przekładu, porozrzucanych jedynie w postaci wskazówek po naukowych pracach badaczy przekładu specjalistycznego.

## 2. Norma przekładu w Rosji

W Rosji nie ma własnych norm podobnych do europejskiej normy EN 15038, jednak wiele biur tłumaczeń przechodzi przez proces certyfikacji według tej normy, aby podwyższyć jakość świadczonych usług, zwiększyć swoją wiarygodność na rynku i stać się bardziej konkurencyjnymi. Niektóre biura tłumaczeń, specjalizujące się najczęściej w konkretnych branżach (tłumaczenia prawno-prawnicze lub techniczne), wręcz krytykują normę europejską, uzasadniając jej nieprzystawalność do świadczonych przez nie usług, oraz proponują własne rozwiązania i modele procesu świadczenia usług translatorycznych – np.:

По мнению компании **Интент предлагаемая стандартом EN 15038 технология** не в состоянии обеспечить надлежащий перевод специальной технической документации. **Все применяемые в компании Интент бизнес-процессы** (наличие договора с заказчиком, менеджера проектов, системы сопровождения бизнеса, мероприятий по повышению квалификации переводчиков и редакторов и т. д.) соответствуют требованиям стандарта EN 15038. **Но требования к исполнителям и качеству перевода** гораздо жестче, а технология перевода – сложнее [Шалыт, 2010].

W 2012 r. ukazało się drugie (rozszerzone) wydanie *Zaleceń dla tłumaczy, zlecniodawców i redaktorów w zakresie tłumaczeń pisemnych*, opracowane przez **Zrzeszenie Tłumaczy Rosji – ZTR (Союз переводчиков России)** i **Narodową Ligę Tłumaczy (Национальная лига переводчиков)**, zaakceptowane przez **Rosyjskie Forum Tłumaczy (Переводческий форум России)** [*Письменный перевод...*, 2012]. Dokument

(dalej: *Zalecenia*) dotyczy przede wszystkim tłumaczenia tekstów biznesowych oraz specjalistycznych (nieliterackich), ma charakter preskryptywny, a głównym celem, jaki ma spełniać, jest zapewnienie wysokiej jakości tłumaczeń pisemnych poprzez unifikację wymogów względem wykonywanych przekładów oraz formalizację i harmonizację stosunków pomiędzy zleceniodawcą i tłumaczem na każdym etapie współpracy [Письменный перевод, 2012: 5]. Szerzej o tym dokumencie będzie mowa poniżej, w tym miejscu chciałabym tylko zaznaczyć, że zalecenia normy europejskiej EN 15038 są w nim uwzględnione w bardzo małym stopniu. Ciekawe jest to, że *Zalecenia* często leżą u podstaw wewnętrznych regulacji normatywnych w rosyjskich biurach tłumaczeń, uzupełnione lub zmodyfikowane w zależności od wymagań rynku i oczekiwań odbiorców. Są to tzw. *pamiętki pieriewodczika*, które – w zależności od profilu biura – albo zawierają szeroki zakres wskazówek dotyczących przekładu wszystkich tekstów (z wyjątkiem literackich) – tak jak w *Zaleceniach* – albo skupiają się na konkretnych typach tekstów i tak powstają *памятки технического переводчика, памятки юридического переводчика* itd. W Internecie udało mi się znaleźć nawet wskazówki dotyczące przekładu tekstów nauk społecznych [Руководство...].

Jak już zostało wspomniane powyżej, *Zalecenia* dotyczą wszystkich tekstów specjalistycznych (przynajmniej z założenia redaktorów), natomiast jeśli chodzi o teksty *stricte* prawno-prawnicze, to regulacji podobnych do zawartych w polskim KTP w Rosji nie ma. Jest to związane z tym, że nie ma tam instytucji tłumacza przysięgłego<sup>1</sup>, wobec czego nie ma też norm regulujących tego typu działalność. Paszporty, akty urodzenia i ślubu, upoważnienia, dokumenty założycielskie spółek – to

<sup>1</sup> Przytoczę tu fragment przemówienia Prezesa ZTR, wygłoszonego przed Kazańskim Forum Tłumaczy w 2012 r.: „До сих пор у нас в России нет института судебного (присяжного) перевода. Особенно необходимого в такой многонациональной федерации, как наша. Мы тревожно отстали от передовых стран. Присутствие фиктивной фигуры несуществующего переводчика компрометирует всю цепочку «судебных» законов. Почти двадцать лет тому назад мы подготовили полный набор необходимых документов, начиная от учебного курса подготовки таких специалистов и до текста присяги. Странно, что юрист Медведев до сих пор не догадался о существовании такой дыры или, выражаясь более научно, лакуны в законодательстве” [Обращение..., 2012]. Na temat trudności związanych z ewentualnym wprowadzeniem instytucji tłumacza przysięgłego w Rosji pisze A.W. Winnikow [Винников, 2012].

wszystko wymaga w Rosji tłumaczenia poświadczanego przez notariusza. W teorii wygląda to tak: notariusz współpracujący z danym biurom tłumaczeń posiada wzory podpisów pracujących w biurze tłumaczy i na podstawie owych wzorów poświadcza zgodność podpisu widniejącego na tłumaczeniu z podpisem u niego zarejestrowanym. Zgodnie z *Zaleceniami*, tłumacz może stawić się do notariusza z dokumentem poświadczającym jego kwalifikacje (np. z dyplomem) bądź też z kartą członkowską lub pieczętką ZTR i dowodem tożsamości, co też powinno wystarczyć, aby notariusz poświadczył tłumaczenie. W praktyce sytuacja jest bardziej skomplikowana, a relacje pomiędzy tłumaczami i notariuszami często przybierają charakter otwartej walki. Wynika to z regulacji prawnych, które w sposób niejednoznaczny, niepełny czy wręcz sprzeczny określają rolę notariusza w procesie poświadczania dokumentów przetłumaczonych. Dla przykładu: w *Podstawach ustawodawstwa Federacji Rosyjskiej o działalności notarialnej* w art. 35 mowa jest o tym, że notariusz poza poświadczaniem zgodności kopii dokumentów z oryginałami oraz poświadczaniem autentyczności podpisu na dokumentach (czynność wymagana w sytuacjach, kiedy do notariusza zgłasza się tłumacz / biuro tłumaczeń), poświadcza również zgodność tłumaczenia dokumentów z jednego języka na drugi [*Основы...*]. W art. 80. i 81. jest natomiast mowa o tym, że 1) notariusz może poświadczyć podpis widniejący na dokumencie, którego treść nie jest sprzeczna z ustawodawstwem Federacji Rosyjskiej; 2) stwierdzając autentyczność podpisu, notariusz nie poświadcza faktów, o których mowa w dokumencie, tylko potwierdza, że podpis należy do określonej osoby; 3) wierność przekładu notariusz może poświadczyć tylko w przypadku znajomości przez notariusza odpowiednich języków. Ewidentne jest, że są to przepisy całkowicie ze sobą sprzeczne, co w praktyce stanowi ogromne utrudnienie we współpracy pomiędzy tłumaczami/ biurami tłumaczeń i notariuszami. Píše o tym w swoim liście do ministra sprawiedliwości Federacji Rosyjskiej Prezes ZTR Leonid O. Gurewicz:

[...] отсутствие осмысленного механизма нотариального заверения переводов, практика, при которой нотариусы, не будучи лингвистами, обязаны заверять аутентичность переводов, компрометируют любой законодательный акт, регламентирующий их деятельность. Такое положение уже привело к уродливой практике сращивания корпуса

нотариусов с переводческим бизнесом, практике, имеющей немалую коррупционную составляющую. Причем зачастую переводчики фактически вынуждены идти на такие сделки [Гуревич, 2011].

Należy też zaznaczyć, że w *Podstawach ustawodawstwa FR o działalności notarialnej* nie określono żadnych wymagań względem tłumacza, który decyduje się na tłumaczenie dokumentu wymagającego poświadczenia przez notariusza: nie ma wzmianek ani o wykształceniu specjalistycznym, ani o certyfikacie, ani o licencji zawodowej. Aby tłumacz mógł dokonać przekładu poświadczonego, powinien mieć ukończone 18 lat i znać odpowiedni język na poziomie umożliwiającym dokładny i wierny przekład, jak to jest ujęte w Załączniku nr 7 do *Zaleceń [Письменный перевод..., 2012]*.

Problemy związane ze sprzecznym ustawodawstwem poruszają również tłumacze na forach dyskusyjnych. Wymienię tylko niektóre punkty sporne:

- odmowa poświadczenia przez notariusza tłumaczenia dokumentu (umowy) z języka angielskiego na rosyjski, w związku z tym, że:
  - na oryginale nie ma pieczęci zleceniodawcy;
  - ani oryginał, ani tłumaczenie nie zawierają atrybutów umowy zgodnie z ustawodawstwem rosyjskim (sic!): w preambule nie podano imion sygnatariuszy, ani podstawy prawnej (*в лице генерального директора Иванова И.И., действующего на основании Устава и т.д.*);
  - na końcu są tylko czytelne podpisy bez wskazania stanowisk;
- odmowa poświadczenia przez notariusza tłumaczenia wydruku z konta bankowego poświadczającego dokonanie transakcji w związku z brakiem pieczęci;
- odmowa poświadczenia przez notariusza tłumaczenia aktu ślubu w związku z brakiem legalizacji w postaci apostille.

Wygląda na to, że notariusze często zapominają, iż ich obowiązkiem w tym przypadku nie jest poświadczanie zgodności oryginału z kopią, którą jest tłumaczenie, tylko potwierdzenie autentyczności podpisu tłumacza poprzez stwierdzenie jego tożsamości<sup>2</sup>.

<sup>2</sup> Por. wypowiedź na forum *Города переводчиков* internautki o nicku Lesya: „Мне кажется, нотариусы просто забывают, что в данной ситуации единственная их функция – подтвердить личность (подлинность подписи) переводчика,

Często zdarza się i tak, że odmowę poświadczenia tłumaczenia notariusze uzasadniają brakiem odpowiednich adnotacji, takich jak np. wzmianka o kierunku tłumaczenia określająca język źródłowy (*Перевод с английского языка*). Tłumacze na forach zwracają się też z pytaniami, jak dokładnie te adnotacje mają wyglądać (wzmianki o kierunku tłumaczenia, uwagi o czytelności elementów, formuła kończąca tłumaczenie). Świadczy to o znikomej popularności *Zaleceń* wśród tłumaczy, bowiem jednym z załączników do nich (nr 7) są właśnie *Podstawowe wymagania do tłumaczeń wymagających poświadczenia wierności przekładu / autentyczności podpisu tłumacza, dokonane przez notariusza (Основные требования, предъявляемые к переводам, в отношении которых требуется нотариальное свидетельство верности перевода / подлинности подписи переводчика)*.

### **3. Normy w *Zaleceniach dla tłumaczy, zlecniodawców i redaktorów opracowanych przez ZTR i NLTR***

Należałoby już na wstępie nadmienić, że dane opracowanie jest zbiorem zaleceń, nie zaś przepisów prawa, niemniej jednak stanowi niezależne, autorytatywne źródło norm stworzonych przez powołane do tego organizacji zawodowe.

*Zalecenia* składają się z części ogólnej i 17 załączników. Część ogólna obejmuje następujące zagadnienia:

- 1) Zakres stosowania; 2) Terminy i definicje; 3) Organizacja procesu przekładu; 3.1. Ustalenia ogólne; 3.2. Wybór tłumacza; 3.3. Umowa pomiędzy zlecniodawcą i tłumaczem; 3.4. Dokumentacja; 4. Tekst wyjściowy; 5. Tekst docelowy; 5.1. Ustalenia ogólne i styl; 5.2. Pełna treść tłumaczonego tekstu; 5.3. Forma; 5.4. Elementy tekstu wymagające zastosowania specjalnych zabiegów w przekładzie; 5.5. Nowe terminy; 5.6. Przekład tekstów przeznaczonych do wygłoszenia; 5.7. Uwagi tłumacza; 6. Sprawdzenie, oddanie i odbiór przekładu; 7. Wzmianka dotycząca zgodności; 8. Redagowanie przekładu.

---

a не подлинность или юридическую силу документа или подлинность копии. Когда я про это напомнила, мне сказали: «Ну, может быть, но заверять все равно не буду, пока не принесете документ, а это бумажка»», <http://www.trworkshop.net/forum/viewtopic.php?f=73&t=43461> – 20.11.2012.



Po nich następują załączniki:

Załącznik 1: Redagowanie tekstu przekładu; Załącznik 2: Wzór CV tłumacza freelancera; Załącznik 3: Obliczanie objętości tekstu w celu wyceny wykonanego tłumaczenia pisemnego; Załącznik 4: Klasyfikacja błędów tłumaczeniowych i ocena błędów według kategorii; Załącznik 5: Tłumacz jako podmiot prawny; Załącznik 6: Standardy, dokumenty normatywne i poradniki dotyczące przekładu; Załącznik 7: Podstawowe wymagania do tłumaczeń wymagających poświadczenia wierności przekładu; Załącznik 8: Tabele transkrypcji praktycznej do stosowania w przekładach z języka angielskiego na rosyjski i z języka rosyjskiego na angielski; Załącznik 9: Rosyjski i łaciński system transkrypcji słów koreańskich; Załącznik 10: Cechy charakterystyczne interpunkcji w różnych językach. Cyfry arabskie i rzymskie; Załącznik 11: Przeliczanie jednostek pomiaru w przekładzie tekstów technicznych; Załącznik 12: Skróty na wykresach; Załącznik 13: Zasady pisowni nazw związków chemicznych; Załącznik 14: Jednostki wielkości fizycznych; Załącznik 15: Zalecenia dla tłumaczy programów telewizyjnych; Załącznik 16: Karta kontroli tłumacza; Załącznik 17: Zasady sformalizowanej oceny jakości przekładu.

Dokument można umownie podzielić na dwie części: w pierwszej (do rozdziału 4.) określa się zakres jego obowiązywania, wyjaśnia się terminy i omawia kwestie zapewnienia jakości przekładu, wyboru wykonawców (tłumaczy), regulacji stosunków pomiędzy zlecającymi i wykonawcami; w drugiej części podane są praktyczne wskazówki dotyczące rozwiązywania konkretnych problemów translatorycznych.

W porównaniu z wersją z 2004 r. *Zalecenia* zawierają dwa nowe punkty: p. 5.6. *Przekład tekstów przeznaczonych do wygłoszenia* oraz p. 8. *Redagowanie przekładu*. Każdy z nich odsyła do odpowiedniego załącznika (nr 15 i 1). Nowa wersja jest znacznie bogatsza pod względem załączników. Poza wymienionymi dwoma, dotyczącymi przekładu tekstów ustnych i redagowania tekstu przekładu, dodane zostały załączniki nr 4, 5, 7, 8, 9, 16 i 17.

### **3.1. Zakres stosowania (rozdział 1. i 2.)**

Autorzy zaleceń ograniczyli zakres ich obowiązywania do tekstów biznesowych i naukowo-technicznych, wyłączając ze sfery zastosowania

teksty literackie. Poza tym w preambule jest mowa o „zapewnieniu wysokiej jakości tłumaczeń pisemnych”. Nie ma żadnej wzmianki o przekładzie produkcji audiowizualnej, natomiast na podstawie włączenia do dokumentu p. 5.6., dotyczącego przekładu tekstów przeznaczonych do wygłoszenia, i Załącznika nr 15 zatytułowanego *Zalecenia dla tłumaczy programów telewizyjnych* można wnioskować, że dokument dotyczy również tłumaczeń innych, posiadających własną specyfikę:

Особые требования предъявляются к письменным переводам, предназначенным для произнесения вслух (например, перевод звуковой дорожки телепередачи). Переводчику необходимо учитывать специфику этого вида перевода, в частности различия в длине предложений и способов выражения мысли на разных языках, а также различную стилистику письменного и устного языка [*Письменный перевод...*, 2012].

Wydaje się, że w tej sytuacji należałoby przeformułować zakres stosowania dokumentu.

Ze sformułowania dotyczącego „harmonizacji stosunków pomiędzy zleceniodawcą i tłumaczem na każdym etapie współpracy” wynika, że wymagania o charakterze zaleceń ustalane są tylko dla dwóch stron – zleceniodawcy i tłumacza, który jest „osobą fizyczną, bezpośrednim wykonawcą przekładu, charakteryzującym się kompetencją translatoryczną i posiadającym odpowiednią wiedzę specjalistyczną”. Pominięte zatem zostały takie charakterystyczne jednostki rynku usług tłumaczeniowych, jak biura tłumaczeń, które 1) są najważniejszymi dostawcami usług translatorycznych w Rosji; 2) mogą być zleceniodawcami dla tłumaczy (etatowych i freelancerów); 3) mogą pełnić funkcję „tłumacza” dla zleceniodawców zewnętrznych. Niestety *Zalecenia* nie regulują tych kwestii.

Skutkiem postrzegania tłumaczenia wyłącznie jako produktu (por. „Перевод – результат письменного перевода, созданный средствами языка перевода”) jest nieuwzględnienie w *Zaleceniach* odniesień do całej usługi tłumaczeniowej, która wymaga zaangażowania zasobów ludzkich i technicznych, zarządzania projektami i relacjami z klientami itp. Nie wyszczególniono etapów procesu tłumaczenia (jak czyni to norma europejska). Jedyнным nawiązaniem do usługi innej niż tylko „przełożenie informacji z języka źródłowego na język docelowy” jest włączenie do listy terminów „redaktora” jako „osoby fizycznej, która

w razie konieczności (rozstrzelenie – T.S.-S.) dokonuje niezbędnej korekty dokumentu w celu dostosowania go do obowiązujących norm, zasad i wymagań zlecniodawcy”. Redagowaniu tekstu przekładu poświęcony jest także Załącznik nr 1. Niestety on również nie wyjaśnia statusu tłumacza i redaktora w łańcuchu usług tłumaczeniowych, nie informuje też, kiedy zachodzi konieczność zaangażowania ostatniego.

### **3.2. Zapewnienie jakości przekładu (p. 3.3.7.)**

Norma europejska, skupiająca się na procesie świadczenia usług translatorskich, nie zaś na produkcie końcowym, ma zapewniać jakość przekładu poprzez jej kontrolowanie na wszystkich etapach tłumaczenia, którymi są: tłumaczenie, sprawdzenie, weryfikacja, redakcja, korekta, kontrola końcowa [Biel, 2011]. W *Zaleceniach*, ze względu na inne podejście do przekładu (przekład jako produkt), odpowiedzialność za jakość tekstu tłumaczenia ponoszą zarówno zlecniodawca, jak i tłumacz, ponieważ jest ona wynikiem wspólnych (obustronnych) ustaleń. Dla przykładu przywołuję brzmienie p. 3.3.7. *Rozwiązywanie sporów dotyczących jakości przekładu*:

Критерии качества для текста перевода сторонам рекомендуется четко определять на этапе заключения договора – заказчик должен определить требования к качеству (и подтвердить, что квалификация данного переводчика его полностью удовлетворяет), а переводчик должен подтвердить понимание требований заказчика по качеству выполнения данной работы и обязаться выполнять работу в рамках таких требований.

Kryteriów jakości tekstu tłumaczenia autorzy *Zaleceń* każą szukać w **pracach rosyjskich i zagranicznych teoretyków przekładu** („Требования к качеству перевода определяют специалисты в области перевода, а не рынок. Качество, как и свежесть, бывает одно – первое, оно же и последнее”), odsyłają też do Załącznika nr 4.

### **3.3. Wybór tłumacza (p. 3.2.)**

Zgodnie z *Zaleceniami*, zlecniodawca sam dokonuje wyboru tłumacza (znów jakimś cudem pomijając biuro tłumaczeń), zwracając uwagę na

następujące kwalifikacje tego ostatniego: wykształcenie profilowe i specjalistyczne, doświadczenie zawodowe, kompetencja translatoryczna w danej parze językowej, znajomość programów, zdolność do wykonania tłumaczenia na wymaganym poziomie i w odpowiednim terminie. Zleceniodawca może poprosić tłumacza o wykonanie tłumaczenia próbnego.

### **3.4. Stosunki pomiędzy zleceniodawcą a tłumaczem (rozdział 3., p. 3.1., 3.3., 3.4.)**

Jest to najmocniejsza strona *Zaleceń*, które, w oparciu o odpowiednie ustawodawstwo rosyjskie (p. 3.1.1.), szczegółowo opisują tryb współpracy zleceniodawcy z tłumaczem, zaczynając od złożenia zamówienia, odpowiedzi na zamówienie, poprzez kwestie, które powinny znaleźć się w umowie (p. 3.3.1.), aż po wskazówki dla zleceniodawców, aby dołączali materiały pomocnicze, dostarczali tylko gotowe teksty, przeprowadzali konsultacje z tłumaczami, racjonalnie wyznaczyli terminy oddania gotowych przekładów itp. (p. 3.3.13.). I tak, dla przykładu, w umowie powinny znaleźć się następujące punkty: termin otrzymania tekstu przez tłumacza, termin oddania przekładu, tryb opłaty, forma dostarczenia przez zleceniodawcę tekstu i materiałów pomocniczych, rozwiązania techniczne, usługi dodatkowe (np. skład i łamanie), stawki i liczba stron, rozwiązywanie sporów dotyczących jakości przekładu, zwrot otrzymanych od zleceniodawcy materiałów, poufność, cel przekładu, terminologia specjalistyczna, warianty językowe.

W drugiej części dokumentu (rozdziały 4. i 5.) zostały opisane wymagania względem tekstu wyjściowego i docelowego, dotyczące poszczególnych jednostek przekładu: nazw realiów, terminów, nazw własnych, wtrętów obcojęzycznych, tabel i rysunków, podpisów, pieczęci, przypisów itd. W tym miejscu nie będę szczegółowo omawiać proponowanych przez autorów *Zaleceń* rozwiązań.

Podsumowując, należałoby stwierdzić, że w trakcie analizy omawianego dokumentu ma się wrażenie, że zawarte w nim rekomendacje są zawieszane w próżni – w bardzo małym stopniu uwzględniają bowiem rzeczywisty stan rynku usług tłumaczeniowych w Rosji, nie wpisują tłumacza w szerszy kontekst zależności organizacyjno-prawnych, nie regulują też kwestii tłumaczeń poświadczonych przez notariusza (notariusz

jako uczestnik procesu świadczenia usług translatorskich w ogóle nie występuje). Na stronie Zrzeszenia Tłumaczy Rosji autorzy *Zaleceń* tłumaczą to brakiem odpowiednich regulacji prawnych:

К сожалению, не представляется возможным сформулировать рекомендации по ряду вопросов, имеющих большое практическое значение для переводчиков, но до сих пор не урегулированных должным образом в российском законодательстве (нотариальное заверение личности переводчика и адекватности переводов, функции судебных (присяжных) переводчиков и др.).

Zapewne kwestie te zostaną poruszone w kolejnych wersjach *Zaleceń*. Na tym etapie, biorąc pod uwagę to, iż jest to jedyny rosyjski dokument tego typu, *Zalecenia* należy postrzegać jako ważny krok na drodze do profesjonalizacji zawodu tłumacza w Rosji.

### **Bibliografia:**

- Biel, Ł. (2011), „Jakość przekładu prawnego i prawniczego w świetle normy europejskiej PN-EN 15038 oraz hipotezy uniwersaliów translatorskich”, *Rocznik Przekładoznawczy*, (Toruń), 6, s. 13-28, [on-line] DOI: 10.12775/RP.2011.002.
- Chesterman, A. (1993), “From «Is» to «Ought»: Laws, Norms and Strategies In Translation Studies”, *Target*, 5 (1), s. 1-20.
- Dybiec, J. (2008), „W poszukiwaniu normy? Problematyka kształcenia tłumaczy przysięgłych a *Kodeks tłumacza*”, *Rocznik Przekładoznawczy*, (Toruń), 3/4, s. 261-270, [on-line] DOI: 10.12775/RP.2008.019.
- Kierzkowska, D. (2008), „Preskryptywny charakter *Kodeksu tłumacza przysięgłego*”, *Rocznik Przekładoznawczy*, (Toruń), 3/4, s. 95-104, [on-line] DOI: 10.12775/RP.2008.006.
- Kierzkowska, D. (2011), *Kodeks tłumacza przysięgłego z komentarzem 2011*, Wydawnictwo Translegis, Warszawa.
- Kodeks tłumacza przysięgłego* (2011), [on-line] <http://www.tepis.org.pl/towarzystwo/ktp.pdf> – 15.11.2012.
- Vademecum tłumacza. Wskazówki redakcyjne dla tłumaczy*. Wersja 10 (grudzień 2012 r.), [on-line] [http://ec.europa.eu/translation/polish/guidelines/documents/styleguide\\_polish\\_dgt\\_pl.pdf](http://ec.europa.eu/translation/polish/guidelines/documents/styleguide_polish_dgt_pl.pdf) – 26.02.2013.

- Винников, А.В., (2012), „О мировых закономерностях полицейского и судебного перевода”, *Мир перевода*, № 8.
- Гуревич, Л.О., „Переводчики и нотариусы в проекте Федерального закона «О нотариате и нотариальной деятельности в Российской Федерации», Письмо Президента СПР в Минюст РФ от 20 декабря 2011 г.”, [on-line] [http://www.translators-union.ru/index.php?option=com\\_content&view=article&id=269:2012-02-06-09-16-21&catid=100:materials&Itemid=309](http://www.translators-union.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=269:2012-02-06-09-16-21&catid=100:materials&Itemid=309) – 20.11.2012.
- Основы законодательства Российской Федерации о нотариате*, [on-line] <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=131961> – 20.11.2012.
- Обращение президента СПР к казанскому Форуму переводчиков* (2012), [on-line] [http://www.translators-union.ru/index.php?option=com\\_content&view=article&id=418:2013-06-18-23-05-14&catid=100:materials&Itemid=309](http://www.translators-union.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=418:2013-06-18-23-05-14&catid=100:materials&Itemid=309) – 20.11.2012.
- Письменный перевод. Рекомендации переводчику, заказчику и редактору*, (2012), Москва, [on-line] <http://www.russian-translators.ru/perevodchesky-opit/practika/01/> – 26.02.2013.
- Руководство к переводу текстов по социальным наукам*, [on-line] [http://www.russian-translators.ru/netcat\\_files/131/86/h\\_7d2ddfed744bce60da0e2e8795e9c8bf](http://www.russian-translators.ru/netcat_files/131/86/h_7d2ddfed744bce60da0e2e8795e9c8bf) – 20.11.2012.
- Рыбкин, С.Ф., „Нормирование переводческого процесса”, [on-line] <http://www.utr-ural.ru/materials/TranslationNorms.pdf> – 22.11.2012.
- Требования к текстам переводов*, [on-line] [http://svitmov.com/index.php?option=com\\_k2&view=item&id=193:%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%BE%D0%B2%D0%B0%BD%D0%B8%D1%8F-%D0%BA-%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BC-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%B2&Itemid=238](http://svitmov.com/index.php?option=com_k2&view=item&id=193:%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%BE%D0%B2%D0%B0%BD%D0%B8%D1%8F-%D0%BA-%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BC-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%B2&Itemid=238) – 26.02.2013.
- Шалыт, И.С. (2010), „Основные положения европейского стандарта EN 15038 на оказание переводческих услуг и перевод специальной технической документации на русский язык”, [on-line] [http://www.intent93.ru/useruploads/files/EN\\_\\_translation\\_practice.pdf](http://www.intent93.ru/useruploads/files/EN__translation_practice.pdf) – 20.11.2012.

**STRESZCZENIE**

W artykule omówiona jest sytuacja tłumaczy tekstów specjalistycznych w Rosji oraz przeprowadzona analiza rosyjskiego dokumentu normotwórczego pt. *Zalecenia dla tłumaczy, zleceńodawców i redaktorów w zakresie tłumaczeń pisemnych* z uwzględnieniem stosunku tego dokumentu do współczesnych badań nad przekładem i w odniesieniu do treści podobnych dokumentów polskich.

**Słowa kluczowe:** norma przekładu, status tłumacza, przekład specjalistyczny

**SUMMARY**

**The status of the translator and norms in specialized translation in Russia (on the basis of *Recommendations for translators, clients and editors of written translations*)**

In the article the author describes the situation of specialized translators in Russia and analyzes Russian prescriptive document called *Recommendations for translators, clients and editors of written translation*, taking into consideration up-to-date translation theory and referring to Polish documents establishing norms of specialized translation.

**Key words:** norms in translation, status of translator, specialized translation